

Siber Mağduriyet, Öznel Zindelik ve Psikolojik Uyum Değişkenlerine Yönelik Yayınların Anahtar Kavramlarının Haritalandırılması

Mapping Key Concepts of Publications on Cyber Victimization, Subjective Wellness and Psychological Adaptation Variables

Öz

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde çok hızlı gelişmeler ortaya çıkmakta ve her geçen gün yaşamın farklı alanlarında kullanımı artmaktadır. Buna karşın bu teknolojiler özellikle ergenler ve gençler için çeşitli nedenlerle problemleri kullarımları da beraberinde getirebilmektedir. Denetimsizlik gibi nedenlerle ortaya çıkan sorunlar arasında siber mağduriyet ve problemleri internet kullanımı son yıllarda önemli bir sorun haline gelmiş bulunmaktadır. Siber mağduriyetin ergenleri ve gençleri kişisel ve sosyal açıdan olumsuz etkilediğini gösteren yayınlar giderek artmaktadır. Olumsuz etkiler özellikle öznel iyi oluş ve psikolojik uyum açısından ele alınmaya başlanmıştır. Öznel iyi oluş ise siber mağduriyet benzeri problemler karşısında koruyucu bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Buna karşın bu yöndeki araştırmalar yaygınlaşmasına karşın araştırma eğilimlerinin henüz yeterince ele alınmadığı ve incelenmediği değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ulusal ve uluslararası alan yazında siber mağduriyet ve ilişkili bir kavram olarak öznel zindelik ve psikolojik uyum değişkenlerine ilişkin anahtar kavramlar haritalanmıştır. Ulaşılan sonuçlar, siber mağduriyet ve öznel zindeliğin geniş bir kavram ağı ile birlikte ele alındığı ve zaman içerisinde bu ağların değişime uğradığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber mağduriyet, zorbalık, öznel zindelik, ergenler, psikolojik uyum

ABSTRACT

Very rapid developments are occurring in information and communication technologies and their use in different areas of life is increasing day by day. However, these technologies can also cause problematic use for various reasons, especially for adolescents and young people. Among the problems that arise due to reasons such as lack of control, cyber victimization and problematic internet use have become an important problem in recent years. There has been an increasing number of publications showing that cyber victimization negatively affects adolescents and young people personally and socially. Negative effects have begun to be addressed especially in terms of subjective vitality and psychological adjustment. Subjective vitality stands out as a protective factor against problems such as cyber victimization. On the other hand, although research in this direction has become widespread, it has been evaluated that research trends have not yet been adequately addressed and examined. In this study, keywords related to cyber victimization and subjective vitality and psychological adjustment variables as a related keywords were mapped in the national and international literature. The results showed that cyber victimization and subjective vitality were discussed together with a wide conceptual network and that these networks changed over time.

Keywords: Cyber victimization, bullying, subjective vitality, adolescents, psychological adjustment

Sümeyye Ulaş

Erzurum Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye

Bu makale

Geliş Tarihi/Received 06.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted 25.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.12.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
İsim soyisim: Sümeyye Ulaş
E-mail: sumeyye.ulas@erzurum.edu.tr

Cite this article

Ulaş, S. (2024). Siber mağduriyet, öznel zindelik ve psikolojik uyum değişkenlerine yönelik yayınların anahtar kavramlarının haritalandırılması. *Sürekli Eğitim Dergisi*, 1(1), 46-57.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde gözlenen hızlı değişimler ve ilerlemeler internet ve ilişkili teknolojilerin ve çeşitli ağların da kullanımını genişletmektedir. Bu genişleme ergenlerde dâhil olmak üzere büyük bir kitlenin dikkatini çekmekte ve kullanım alanı her geçen gün çeşitlenmektedir (Semerci, 2017). İnsanların bilgiye ulaşmasını, saklamasını ve paylaşmasını oldukça kolay hale getirmesinden dolayı her geçen gün kullanıcı sayısı artmaktadır (Ektiricioğlu vd., 2020). Ancak, teknolojideki gelişmeler özellikle ergenler ve gençler arasında bazı problemli internet kullanım süreçlerini ve buna bağlı kişisel ve sosyal sorunların da ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. İnternetin özellikle de bireylere denetimsiz, kesintisiz ve özgür iletişim ortamları sunmakta ve hayatı önemli oranda sanallaştırmaktadır. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği yeniliklerin denetiminin olmaması önemli bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır (Baker ve Kavşut, 2007). Çünkü bu denetimsizlik ve hukuksal boşluklar her geçen gün psikolojik ve fiziksel şiddet unsurlarının sanal ortama taşınmasına ve siber mağdurların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Çakır ve Kaygısız, 2020). Siber zorbalık ve mağduriyet akran zorbalığının bir formu olarak ele alınan ve tüm toplumların karşı karşıya olduğu problemler arasında gösterilmektedir (Seçer, 2014). Siber zorbalık kavramı denilince akla ilk gelen kavram şüphesiz problemli internet kullanımınıdır (Karaca vd. 2021). Problemli internet kullanımı, bireyin interneti sosyal ve psikolojik yaşamında zorluk yaratacak derecede yoğun bir şekilde kullanması, bu kullanım isteğini ve şeklini denetim altına alamaması sonucunda ortaya çıkan sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Beard ve Wolf, 2001). İnternetin ve sosyal medya kaynaklarının problemli kullanımı sonucunda ortaya çıkan önemli sorunlar arasında siber mağduriyet gösterilebilir (Karaca vd. 2021). Siber zorbalık Kowalski ve Limber (2007) tarafından bir sohbet tabanlı web ortamında, gizli çağrılar, virüslü mesajlar, rahatsız edici, hakaret ve tehdit içeren görsel, metin ve içerikler yoluyla gerçekleştirilen rahatsız edici ve tekrarlayan içerikli davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Tanrıkulu (2018) siber zorbalıkların mağdurları psikolojik, sosyal, fiziksel, cinsel ve hatta akademik olarak çok çeşitli alanlarda rahatsız edici davranışlar sergilediklerini belirtmektedir. Araştırmalar sanal mağduriyetin intihara sebebiyet verecek düzeyde örseleyici olabileceğini ortaya koymaktadır (Karaca vd., 2021; Tanrıkulu, 2018).

İlgili alan yazın incelendiğinde sanal mağduriyetin son yıllarda birçok kişisel ve sosyal değişkenle ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Örneğin Çakır ve Kaygısız (2020) siber mağduriyet ve siber duyarlılığın özsaygı ile pozitif bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Niyazi ve Şad (2021) ise lise öğrencilerinde siber mağduriyetin okul tükenmişliğinin önemli bir yordayıcısı ve risk faktörü olduğunu belirlemişlerdir. Çoban ve Önder (2021) ise suça sürüklenen çocuklarda siber mağduriyet ve akıllı telefon kullanımını ele almışlar ve bu çocuklarda akıllı telefon bağımlılığının siber mağduriyet açısından önemli bir risk kaynağı olduğunu raporlamışlardır. Abudusufuer vd. (2022) ise siber mağduriyet, zorbalık ve psikolojik semptomları ele aldıkları çalışmada siber mağduriyet ve siber zorbalığın erkeklerde kadınlara göre daha fazla görüldüğünü ve günlük internet kullanım süresi arttıkça bireylerin daha fazla siber mağduriyet ve siber zorbalık deneyimlediklerini ve siber mağduriyet ve siber zorbalık deneyimleri ile anksiyete, depresyon ve stres arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğunu raporlamışlardır. Talan vd. (2021) ise lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yalnızlığın önemli bir yordayıcısı olduğunu bildirmişlerdir. Boyar (2023) ise ergenlerde siber mağduriyet ve depresyon-baş etme ilişkisini ele aldığı çalışmada siber mağduriyet ve depresyon arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ve kız öğrencilerin baş etme yaklaşımlarının erkeklere göre daha pozitif olduğunu belirlemişlerdir.

Güncel alan yazına ilişkin veriler siber mağduriyetin ergenlerde çeşitli kişisel ve sosyal değişkenler ile pozitif veya negatif

yönde ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla siber mağduriyet ergenlerde günlük yaşam süreçlerini riske etmekte ve ruh sağlığını tehdit edebilmektedir. Bu anlamda siber mağduriyetin son yıllarda sıklıkla ele alındığı kavram veya konu alanı olarak öznel iyi oluş, öznel zindelik ve psikolojik uyumun önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Öznel Zindelik ve Psikolojik Uyum Süreci

Öznel zindelik, pozitif psikolojinin önemli kavramları arasında yer almakta ve fiziksel ve mental enerji halini ifade etmektedir (Ryan & Frederick, 1997). Günlük yaşam süreçlerinin ve çeşitli başa çıkma süreçlerinin değerlendirilmesinde önemli bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda özellikle ergenler ve gençlerde ortaya çıkan birçok sorun alanı üzerindeki doğrudan ve dolaylı aracı rolü incelenmektedir (Bostic, vd., 2000; Ryan ve Deci, 2008; Margalit, 2010; Penninx vd., 2000; Satıcı ve Deniz, 2019). Penninx vd., (2000), öznel zindeliğin bireyin günlük yaşam sorunları ile başa çıkabilmesinde önemli bir kaynak olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü öznel zindeliği güçlü olan bireyler stresli durumlara karşı güçlü durabilmekte ve yaşam doyumlarını daha yüksek tutabilmektedirler (Huta & Hawley, 2010). Farklı araştırmalar öznel zindeliğin, kendini gerçekleştirme, motivasyon, olumlu duygulanım ve performans düzeyi ile güçlü bir ilişkiye sahip olabileceğini göstermektedir (Ryan & Deci, 2008; Ryan & Frederick, 1997; Satıcı & Deniz, 2019). Ayrıca öznel iyi oluşun bireylerin uyum düzeyleri ve öznel iyi oluşları ile pozitif ilişkisini ortaya koyan çalışmalarda giderek artmaktadır (Margalit, 2010; Penninx vd., 2000; Uysal vd., 2013). Akın ve Akın (2015), öznel zindeliğin bireylerde sosyal ilişkiler ve öznel mutluluk kavramları arasında önemli bir aracı rol üstlendiğini belirlemişlerdir. Buna karşın son zamanlarda ergenlerin ve gençlerin okul ve sosyal yaşamlarında karşı karşıya kaldığı zorbalık benzeri yaşam sorunlarının öznel zindeliği ve dolayısıyla psikolojik uyum süreçlerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Kağnıcı, (2020) ergenlerde problemlerle internet kullanımına bağlı olarak gelişen duygusal istismarın (siber mağduriyet) öznel iyi oluş ve psikolojik uyum üzerinde negatif bir etkisinin olduğunu raporlamışlardır. Baltacı ve Akbulut (2021) ise problemlerle teknoloji kullanımına ilişkin olarak yaptıkları derleme çalışmasında siber zorbalık ve mağduriyet değişkenlerinin bireylerin öznel iyi oluşları üzerinde önemli bir olumsuz etkisine dikkat çekmişlerdir. Balcı (2021) ve Ergeni (2022) ise siber mağduriyetin bireylerde sosyal anksiyete ve kaygı bozuklukları için önemli bir risk kaynağı oluşturduğunu belirlemiştir.

Alan yazına ilişkin olarak verilen bilgiler doğrultusunda siber zorbalığın ve dolayısıyla da siber mağduriyetin ergenler ve gençlerde önemli bir problem alanı haline geldiği söylenebilir. Bununla birlikte sınırlı bir alan yazın bulunmakla birlikte siber mağduriyetin bu bireylerde öznel iyi oluş ve psikolojik uyum üzerinde de olumsuz bir etki ortaya koyduğu düşünülmektedir. Buna karşın öznel zindeliğin bu değişkenler arasında önemli bir koruyucu faktör olarak ön plana çıktığı değerlendirilmektedir. Ancak bu yönde yapılmış olan çalışmaların önemli bir sınırlılık içerdiği ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için ilgili araştırma ve yayınlarda ön plana çıkan anahtar kavramların belirlenmesinin ruh sağlığı profesyonelleri ve araştırmacılar için önemli bir bakış açısı sağlayacağı ve bu yöndeki araştırma eğilimlerini şekillendireceği düşünülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı alan yazında yukarıda ifade edilmiş olan sınırlılıktan hareketle siber zorbalık, öznel zindelik ve psikolojik uyum değişkenlerini ele alan çalışmalardaki anahtar kavramları analiz etmek ve raporlamaktır. Bu bağlamda araştırma sürecinde yanıt aranan temel araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir;

1. Siber mağduriyet değişkeninin araştırmalarda sıklıkla birlikte ele alındığı anahtar kavramlar nelerdir?

Şekil 6. Siber Mağduriyet, Öznel Zindelik ve Psikolojik Uyumun Birlikte Ele Alındığı Kavramların Zamana Göre Değişimi

Şekil 6'da verilen haritalama sonucuna göre siber mağduriyet, öznel zindelik ve psikolojik uyumun sıklıkla; anksiyete, ruh sağlığı, depresyon, pandemi, Covid-19, psikolojik sağlık ve iyi oluş, lise öğrencileri, kendine zarar verme uyum süreci, tükenmişlik, moral, yaşamın anlamı ve travma sonrası stres bozukluğu vb. kavramlara doğru bir eğilimin geliştiği ve son yıllarda bu kavramların sıklıkla birlikte ele alınmaya başladığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bilgi ve iletişim teknolojileri olağan üstü bir hızla ilerlemektedir. Özellikle akıllı telefon uygulamaları ve sosyal medyanın hayatımızda yaygınlaşması yetişkinlere göre olayları anlamlandırma ve kendilerini savunabilme konusunda dezavantajlı konumda bulunan ergenleri yakından ilgilendiren siber problemler ile bizleri karşı karşıya getirmektedir. Ektiricioğlu ve ark. (2020) bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu değişimlerin olumlu yanları kadar olumsuz sonuçlar da doğurabileceğini belirtmektedirler. Çünkü internet vb. ortamlar önemli oranda denetimsiz ve özgür vb. algılamaları önemli oranda tetiklemekte ve bireyleri siber zorbalık vb. problemlerle davranışlara sevk edebilmektedir. Doğal olarak kimi çocuklar sahip oldukları dezavantajlı özellikleri nedeniyle sanal ortamların mağduru haline gelebilmektedirler. Bu anlamda son yıllarda önemli bir araştırma ve inceleme alanı haline gelmiş olan siber zorbalık araştırmacıların dikkatini çekmekte ve çok çeşitli psikolojik ve sosyal değişkenle birlikte ele alınmaktadır. Nispeten yeni bir kavram olan siber mağduriyet alan yazında farklı değişkenler ile birlikte ele alınmaya başlanmış olmakla birlikte bu araştırmadan elde edilen sonuçlar; *zorbalık, ergen, mağduriyet, şiddet, stres, empati, yalnızlık, saldırganlık, sosyal destek, online mağduriyet, eğitim* vb. anahtar kavramların ön plana çıktığına işaret etmektedir. Bununla birlikte son yıllarda özellikle siber mağduriyetin ele alındığı değişkenlere ilişkin araştırma eğilimlerinin değişim gösterdiği ve *anksiyete, stres, akran mağduriyeti, yalnızlık, şiddet, saldırganlık ve öz kontrol* kavramlarının sıklıkla ele alınmaya başladığı anlaşılmaktadır. Siber mağduriyetin hem ele alındığı değişkenler hem de zaman içerisinde gösterdiği değişim birlikte düşünüldüğünde bireysel nitelikli değişkenlerin ağırlık kazandığı ve araştırmacı eğilimlerinin bu yönde değişim gösterdiği söylenebilir.

Öznel zindelik açısından bakıldığında ise bu kavramın birçok araştırmada yordayıcı ve aracı bir değişken olarak ele alındığı (Bostic vd., 2000; Ryan & Deci, 2008; Margalit, 2010; Penninx vd., 2000; Satici & Deniz, 2019) ve bireylerin başa çıkma yaklaşımlarını güçlendiren önemli bir nitelik olarak ön plana çıktığı değerlendirilmektedir. Bireyin günlük yaşamın getirdiği sorunlarla etkin olarak başa çıkabilmesini kolaylaştırdığı (Penninx vd., 2000) öne sürülen öznel zindelik nispeten yeni bir kavram olmakla birlikte araştırmacılar tarafından kabul görmüş bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda pozitif psikolojinin önemli bir kavramı olarak da değerlendirilen öznel zindeliğin (Satici & Deniz, 2019) bu araştırma kapsamında *mutluluk, yüksek eğitim, psikolojik iyi oluş, anksiyete, yaşam kalitesi, bilinçli farkındalık, depresyon, yaşam doyumu, pandemi, öz düzenleme, öz kontrol ve stres* kavramları ile birlikte ele alındığı belirlenmiştir. Bu bulgular öznel zindeliğin ergenlerde

psikolojik nitelikler bakımından önemli birer gösterge olan kavramlar ile birlikte ele alındığını ve koruyucu nitelikte değerlendirildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte son yıllarda öznel zindeliği ele alan araştırmacıların eğilimlerinde bir değişim belirlenmiştir. Buna göre öznel zindelik son zamanlarda *öznel iyi oluş, yaşam doyumu ve kalitesi, stres, duygulanım, öz düzenleme, öz kontrol, mutluluk ve pandemi* kavramları ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Kavramlar incelediğinde özellikle pandemi ve öz düzenleme vb. kavramların dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda öznel zindeliğin pandemi döneminde ergenlerde psikolojik değişkenlerle birlikte ele alınan önemli bir düzenleyici kavram olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Siber mağduriyet ve öznel zindeliğin psikolojik iyi oluş süreçleri bakımından birlikte ele alındığı çalışmalara bakıldığında ise sıklıkla *anksiyete, ruh sağlığı, depresyon, yaşam kalitesi, Covid-19, stres, sosyal destek, aile, öz güven, öz saygı, iyi oluş, ergen, pandemi, tedavi, psikolojik semptomlar, kişilik, psikolojik dayanıklılık ve yalnızlık* anahtar kavramlarının birlikte çalışıldığı belirlenmiştir. Bu değişkenler bireylerde gözlenen çeşitli psikolojik semptomlar ve rahatsızlıklar ile sıklıkla ele alınan değişkenler olarak durmaktadır. Yapılan birçok çalışmada öznel zindeliğin özellikle aracı ve yordayıcı rolünün ele alındığı çalışmalar (Bostic vd., 2000; Ryan & Deci, 2008; Margalit, 2010; Penninx vd., 2000; Satıcı & Deniz, 2019) düşünüldüğünde araştırmacılar tarafından öznel iyi oluşun birçok nitelik arasında yordayıcı/aracı bir kavram olarak kilit bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte zaman içerisinde araştırmacıların genel eğilimlerinde bir miktar değişim olduğu ve *ruh sağlığı, depresyon, pandemi, Covid-19, psikolojik sağlık ve iyi oluş, lise öğrencileri, kendine zarar verme uyum süreci, tükenmişlik, moral, yaşamın anlamı ve travma sonrası stres bozukluğu* vb. kavramlara doğru bir eğilimin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu anlamda zaman içerisinde araştırmacıların özellikle kendine zarar verme, pandemi, tükenmişlik vb. kavramlara odaklanmaya başlamış olmaları öznel zindeliğin birey yaşamında ifade ettiği kilit rolün anlaşılması bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma süreci ortaya konulan tüm bulgular ve değerlendirmelere karşın önemli sınırlılıklar içermektedir. Bu anlamda araştırmanın en önemli sınırlılığı derlenen ve analize dâhil edilen tüm çalışmaların yalnızca WOS üzerinden alınmış olmasıdır. İlerleyen süreçte araştırmacıların diğer veri tabanlarına da yönelmelerinin ve daha kapsamlı veri kaynaklarını sürece dâhil etmelerinin daha geçerli sonuçlar ortaya koyabileceği düşünülmektedir. Ayrıca derlenen çalışmalar için bu çalışmada son 5 yılda yayınlanmış olan çalışmalar referans alınmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda daha geniş bir zaman aralığının referans alınmasının yararlı olacağı ve bu yolla elde edilecek olan bulguların alan yazına önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Akın, A., & Akın, U. (2015). Arkadaşlık kalitesi ve öznel mutluluk: Öznel zindeliğin aracılık rolü. *Eğitim ve Bilim*, 40(177); 233-242
- Abudusufuer, K., Yıldırım, O., & Kumcağiz, H. (2022). Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Psikopatolojik Semptomlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 278-288.
- Balcı, Ş. (2021). *Beliren yetişkinlik döneminde siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet bağımlılığı ve sosyal anksiyete ile*

- ilişkisi* (Master's thesis, Işık Üniversitesi).
- Baltacı, Ö., & Akbulut, Ö. F. (2021). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanındaki Tezlerde Problemler Teknoloji Kullanımı. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18, 4952-4982
- Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007), Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.
- Beard, K. W. & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 377-383.
- Bostic, T. J., Rubio, D. M. & Hood, M. (2000). A validation of the subjective vitality scale using structural equation modeling. *Social Indicators Research*, 52(3), 313-324.
- Çakır, Ç., & Kaygısız, E. G. (2020). Çalışma yaşamında siber mağduriyet ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın özsaygıya etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(30), 2504-2527.
- Çoban, Ö. G., & Önder, A. (2021). Suça sürüklenen çocuklarda akıllı telefon bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyetin değerlendirilmesi. *Akdeniz Tıp Dergisi*, 7(3), 430-435.
- Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde Çağın Hastalığı: Teknoloji Bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29(1), 51-64
- Ergeni, H. (2022). *Üniversite sınavına hazırlanan bireylerde duygu düzenleme, akıllı telefon bağımlılığı ve kaygı düzeyinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Huta, V. & Hawley, L. (2010). Psychological strengths and cognitive vulnerabilities: Are they two ends of the same continuum or do they have independent relationships with well-being and illbeing? *Journal of Happiness Studies*, 11(1), 71-93
- Kağnıcı, E. (2020). *Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ile Algılanan Duygusal İstismar ve Lyi Oluş Arasındaki yordayıcı İştister kiler* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Karaca, M., Mutlu, T., & Gencer, G. (2021). Siber mağduriyet: Kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Kowalski, R. M. ve S. P. Limber. (2007). Electronic bullying among middle students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30
- Margalit, M. (2010). *Lonely children and adolescents: Self-perceptions, social exclusion, and hope*. New York: Springer.
- Niyazi, Ö. & Şad, S. N. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve okul tükenmişliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 393-417.
- Uysal, R., Satıcı, S. A. ve Akın, A. (2013). Mediating effect of Facebook® addiction on the relationship between subjective vitality and subjective happiness. *Psychological Reports*, 113(3), 948-953
- Penninx, B. W. J. H., Guralnik, J. M., Bandeen-Roche, K., Kasper, J. D., Simonsick, E. M., Ferrucci, L. & Fried, L. P. (2000). The protective effect of emotional vitality on adverse health outcomes in disabled older women. *Journal of the American Geriatrics Society*, 48(11), 1359-1366. doi:10.1111/j.1532-5415.2000.tb02622.x
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2008). From ego-depletion to vitality: Theory and findings concerning the facilitation of energy available to the self. *Social and Personality Psychology Compass*, 2, 702-717.

- Ryan, R. M. ve Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65(3), 529-565.
- Satıcı, S. A., & Deniz, M. E. (2019). Adolescents' self-perception and school satisfaction: assessing the mediating role of subjective vitality. *Eğitim ve Bilim*, 44(197), 367-381.
- Seçer, İ. (2014). Grupla Psikolojik Danışma Uygulamasının Akran Zorbalığına Maruz Kalan Ergenlerde Başa Çıkma Stratejilerine Etkisi. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Semerci, A. (2017). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300
- Talan, M. İ., Bostan, G., & Öztürk, Y. (2021). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ile yalnızlık algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 378-398.
- Tanrıkulu İ. (2018). Cyberbullying prevention and intervention programs in schools: A systematic review. *School Psychology International*, 74-91.